

УДК 378.014:81

DOI <https://doi.org/10.32782/academ-ped.psyh-2025-1.14>

Любов КІБЕНКО

старша викладачка кафедри європейських мов,
Харківський державний біотехнологічний університет
kibenkolubov57@gmail.com
ORCID: 0000-0001-9183-7823

МОТИВАЦІЯ ЯК ФАКТОР УСПІХУ У ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ТА РОЗВИТКУ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Анотація. *Мета статті* – проаналізувати роль мотивації в процесі вивчення іноземної мови та визначити її вплив на розвиток іношомовної комунікативної компетентності здобувачів вищої освіти. **Методологія** базується на глибокому аналізі наукової літератури з питань психології та педагогіки. Було проведено систематичний огляд і синтез сучасних знань, що дозволило сформулювати чітке розуміння досліджуваної проблеми. **Наукова новизна** дослідження полягає в комплексному аналізі впливу мотивації на успішність вивчення другої іноземної мови, а саме німецької, здобувачами спеціальності «Туризм і рекреація» Харківського державного біотехнологічного університету. **Висновки.** У результаті дослідження проаналізовано поняття «комунікативна компетентність» й «іношомовна компетентність» та встановлено їх взаємозв'язки. Проведено дослідження та опитування серед здобувачів освіти щодо мотивації до вивчення другої іноземної мови і встановлено, що вони стикаються з різноманітними труднощами під час вивчення іноземної мови. Серед найбільш поширених проблем – недостатня мотивація і відсутність можливості практикувати мову в реальному мовному середовищі. Аналіз отриманих відповідей на питання про фактори, які могли би підвищити мотивацію до вивчення іноземної мови, демонструє чітку тенденцію серед опитаних. Здобувачі вищої освіти виражають бажання мати більше практичних занять, зокрема спілкуватися з носіями мови і брати участь у різноманітних інтерактивних формах роботи. Це свідчить про те, що сучасна молодь очікує від навчання не лише теоретичних знань, а й практичних навичок, які дозволять їм ефективно використовувати мову в реальному житті. Отримані дані дозволяють зробити висновок про те, що для підвищення мотивації здобувачів спеціальності «Туризм і рекреація» необхідно створювати умови для активного використання мови, використовувати різноманітні інтерактивні методи навчання, а також забезпечувати зв'язок між вивченням мови та реальним життям.

Ключові слова: іноземна мова, освітній процес, мотивація, комунікативні навички, іношомовні навички.

Lyubov KIBENKO

Senior Lecturer at the Department of European Languages,
Kharkiv State Biotechnology University
kibenkolubov57@gmail.com
ORCID: 0000-0001-9183-7823

MOTIVATION AS A FACTOR OF SUCCESS IN LEARNING A FOREIGN LANGUAGE AND DEVELOPING FOREIGN LANGUAGE COMMUNICATIVE COMPETENCE OF UNIVERSITY STUDENTS

Abstract. *The purpose* of the article is to analyze the role of motivation in the process of learning a foreign language and to determine its influence on the development of foreign language communicative competence of higher education students. **The methodology** was based on an in-depth analysis of scientific literature on psychology and pedagogy. A systematic review and synthesis of existing knowledge was conducted, which allowed us to formulate a clear understanding of the problem under study. **The scientific novelty** of this study lies in a comprehensive analysis of the influence of motivation on the success of learning a second foreign language, namely German, by students majoring in Tourism and Recreation at Kharkiv State Biotechnology University. **Conclusions.** The study analyzes the concepts of “communicative competence” and “foreign language competence” and establishes their interrelationships. The author conducted a study and survey of students on the motivation to learn a second foreign language and found that students face various difficulties in learning a foreign language, among the most common problems are lack of motivation and lack of opportunity to practice the language in a real environment. The analysis of the answers to the question about the factors that could increase motivation to learn a foreign language shows a clear trend among the respondents. Students express a desire to have more practical classes, in particular, to communicate with native speakers and participate in various interactive forms of work.

This shows that today's young people expect not only theoretical knowledge but also practical skills that will allow them to use the language effectively in real life. The data obtained allow us to conclude that in order to increase students' motivation, it is necessary to create conditions for active use of the language, use various interactive teaching methods, and ensure a connection between language learning and real life.

Key words: *foreign language, educational process, motivation, communication skills, foreign language skills.*

Постановка проблеми. У контексті розвитку іншомовної комунікативної компетентності мотивація відіграє особливо важливу роль, оскільки вона забезпечує стійкий інтерес до навчання, стимулює активність у виконанні завдань та сприяє формуванню позитивного ставлення до іноземної мови. *Актуальність дослідження* зумовлена все більшою роллю іноземних мов у сучасному світі, адже володіння іноземною мовою є невід'ємною частиною професійної підготовки фахівців різних галузей. Однак не всі здобувачі виявляють достатню мотивацію до вивчення іноземних мов, що негативно впливає на якість їх навчання.

Аналіз джерел та останніх досліджень. Значний внесок у дослідження проблем професійної та іншомовної підготовки зробили такі вчені, як М. Атуотер, Дж. Бенкс, О. Гура, К. Дерека, С. Мусійчук, С. Гайсіна, В. Кудлай та ін. Їхні роботи дозволили сформулювати чітке уявлення про сучасні підходи до визначення компетентності здобувачів вищої освіти.

Мета статті – проаналізувати роль мотивації в процесі вивчення іноземної мови та визначити її вплив на розвиток іншомовної комунікативної компетентності здобувачів вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Сучасний світ є глобалізованим, і успіх у професійній діяльності залежить від здатності ефективно спілкуватися з представниками різних культур. Тому володіння іноземною мовою на комунікативному рівні є необхідною умовою для будь-якого сучасного фахівця. В умовах сьогодення для успішного навчання в умовах інформаційного суспільства необхідно розвивати в здобувачів навички самостійного пошуку знань та їх аналізу. Використання завдань, що вимагають активної пошукової діяльності, сприяє формуванню стійкої мотивації до навчання і розвитку критичного мислення [1].

Для подальшого дослідження необхідно чітко визначити поняття «комунікативна компетентність» й «іншомовна компетентність» і встановити їх взаємозв'язки.

Зокрема, М. Каналь зазначає: «Іншомовна комунікативна компетентність – це здатність

особи ефективно взаємодіяти іншою мовою в різних комунікативних ситуаціях. Вона включає мовленнєві навички, граматичну, соціокультурну та прагматичну компетентності. Високий рівень мотивації сприяє активному засвоєнню нових знань, розвитку мовленнєвої практики та впевненості у використанні мови» [9]. Так, дослідник М. Селсе-Мурсія наголошує на важливості використання комунікативних вправ для подолання фонетичних труднощів та розвитку навичок антиципації під час навчання іноземної мови, що є основою формування комунікативної компетентності [12]. Аналіз наукових досліджень засвідчує, що компетентність базується на сукупності знань, навичок і вмінь, проте не обмежується лише цими складниками. Вона обов'язково включає особистісне ставлення індивіда до набутого досвіду, що забезпечує інтеграцію нових знань в уже сформовану систему знань. Крім того, компетентність передбачає здатність суб'єкта усвідомлювати життєві контексти, в яких набуті знання можуть бути ефективно застосовані [8].

Своєю чергою науковець І. Секрет [5] підкреслює, що іншомовна комунікативна компетентність – це багатогранне поняття, яке охоплює не лише знання мови, а й широкий спектр особистісних і професійних якостей, необхідних для успішної комунікації в міжнародному середовищі.

Сучасні дослідники визначають комунікативну компетентність як здатність успішно використовувати мову в реальних життєвих ситуаціях, що передбачає не лише знання граматики та лексики, але й уміння будувати діалоги, вести дискусії та співпрацювати з іншими людьми. Важливо для нашого дослідження відзначити й науковців К. Ліу, К. Скотта та ін., які зробили значний вклад у розроблення моделей іншомовної комунікативної компетентності, виділяючи в її структурі такі компоненти, як лінгвістичний, соціокультурний, соціолінгвістичний, стратегічний, дискурсивний і соціальний [11].

На думку Л. Штохман [8], розвиток іншомовної комунікативної компетентності

передбачає не лише засвоєння мовних знань, але й формування певних особистісних якостей, як-от толерантність, відкритість до нового та адаптивність.

Зарубіжні дослідники виділяють чотири основні складники іншомовної комунікативної компетентності: знання граматики та лексики, вміння використовувати мову в різних соціальних ситуаціях, здатність будувати зв'язні тексти та вміння долати комунікативні труднощі [12].

В умовах сьогодення – війни, що триває в Україні, а перед нею пандемії COVID-19 – важливим постало питання мотивації здобувачів освіти до навчання. Мотивація є невід'ємною частиною успішного навчання мов, вона тісно пов'язана з іншими факторами, зокрема методами навчання, якістю навчальних матеріалів і підтримкою викладача. Високий рівень мотивації сприяє ефективному використанню освітніх ресурсів і досягненню поставлених цілей. Разом із тим вивчення іноземної мови часто супроводжується труднощами, пов'язаними з оволодінням граматичними конструкціями, лексикою та фонетикою. Ці труднощі можуть призводити до зниження мотивації у здобувачів освіти, що своєю чергою негативно впливає на результативність навчання. Тому важливою задачею викладача є створення такого освітнього середовища, яке би стимулювало інтерес до навчальної дисципліни (зокрема, другої іноземної мови) і сприяло би формуванню стійкої внутрішньої мотивації.

Варто зазначити, що між мотивацією та успішністю у вивченні іноземної мови існує прямий зв'язок: висока мотивація стимулює здобувачів освіти до більш активної роботи, сприяє кращому запам'ятовуванню матеріалу та дозволяє досягати більш високих результатів. Тому завдання викладача – не лише передавати знання, але й створювати умови для розвитку мотивації в кожного майбутнього фахівця.

Аналіз наукових досліджень дозволяє стверджувати, що здобувачі закладів вищої освіти (далі – ЗВО) з високою мотивацією частіше беруть участь у мовленнєвих практиках, дискусіях і дебатах, використовують додаткові ресурси для самостійного навчання (онлайн-курси, мобільні додатки, мовні клуби), менше бояться помилок, що сприяє підвищенню їх комунікативної гнучкості та впевненості [2].

Використовуючи різноманітні мотиваційні стратегії, викладач другої іноземної мови, а саме німецької, може значно підвищити зацікавленість здобувачів і ефективність навчання. Варто зазначити, які бувають види мотивацій:

– Внутрішня мотивація пов'язана з інтересом до самого процесу навчання, з бажанням пізнавати нове, розширювати свої горизонти. Здобувачі, мотивовані внутрішньо, вивчають мову для власного задоволення, без зовнішнього тиску. До внутрішньої мотивації відносять *лінгвопізнавальну мотивацію* – це внутрішній спонукальний мотив, який штовхає людину до вивчення іноземної мови заради задоволення інтересу до самої мови, її структури, особливостей та культурного контексту. *інструментальну мотивацію* – це вид мотивації, за якого діяльність здійснюється не заради самої діяльності, а заради досягнення зовнішньої мети. Тобто людина виконує якусь дію не тому, що їй це подобається, а тому, що це призведе до бажаного результату. Інструментальна мотивація може бути ефективним інструментом для досягнення поставлених цілей. Однак важливо пам'ятати, що для довготривалого успіху необхідно поєднувати її з внутрішньою мотивацією.

– Зовнішня мотивація пов'язана із зовнішніми факторами, які спонукають здобувача освіти до навчання: оцінки, винагороди, покарання, соціальне схвалення тощо.

З метою оцінювання рівня мотивації здобувачів спеціальності «Туризм і рекреація» Харківського державного біотехнологічного університету до вивчення другої іноземної мови (німецької) і визначення факторів, що впливають на мотивацію, було проведено опитування серед 47 респондентів.

На запитання «*Наскільки важливим для вас є знання іноземної мови?*» респонденти повинні були відповідно до шкали Лайкерта розставити від 1 до 5 балів, де 1 – зовсім не важливо, 5 – дуже важливо. Відповіді розподілились таким чином: 1 бал – 6%, 2 бали – 11%, 3 бали – 15%, 4 бали – 47%, 5 балів – 21%. Підсумовуючи результати опитування, варто відзначити, що переважна частина респондентів (47%) оцінила важливість знання іноземної мови на 4 бали, що свідчить про розуміння ними важливості мовних навичок для особистісного та професійного розвитку. Невелика частина респондентів

(27%) оцінила важливість знання мови на низькому рівні (1–2 бали), що може бути пов'язано з різними причинами, наприклад, із відсутністю мотивації, обмеженими можливостями для використання мови або з низьким рівнем її знання.

На запитання «Що заважає вам досягти кращих результатів у вивченні іноземної мови?» можна було дати багатовибірний варіант із можливістю вибору кількох відповідей. Результат представлено на рис. 1.

Отримані дані свідчать про те, що здобувачі освіти стикаються з різноманітними труднощами під час вивчення іноземної мови. Найбільш поширеними проблемами є недостатня мотивація і відсутність можливості практикувати мову в реальному середовищі. Це вказує на те, що для підвищення ефективності навчання необхідно приділяти більше уваги саме цим аспектам, зокрема, необхідно розробити стратегії для підвищення мотивації здобувачів, як-от: створення цікавих та актуальних навчальних матеріалів, використання інтерактивних методів навчання, надання зворотного зв'язку, заохочення досягнень.

Варіанти відповідей для запитання «Що, на вашу думку, могло би підвищити вашу мотивацію до вивчення іноземної мови?» розподілились таким чином: більше практичних завдань (18%), розмови з носіями мови (72%), перегляд сучасних фільмів, серіалів, музики (45%), інтерактивні вправи та ігри (56%), індивідуалізація

навчання (29%), мовні клуби (56%), обмін партнерами для спілкування (41%), заохочення та винагороди (77%), можливість отримати стипендію для навчання за кордоном (68%), залучення фахівців із різних галузей для проведення лекцій та майстер-класів (45%).

Для підвищення мотивації здобувачів вищої освіти за спеціальністю «Туризм і рекреація», які вивчають другу іноземну мову за професійним спрямуванням за авторським досвідом, та спираючись на аналіз наукової літератури, важливо використовувати такі стратегії, як:

- Індивідуалізація навчання, тобто створення індивідуальних навчальних програм з урахуванням інтересів та потреб кожного здобувача.

- Проектна діяльність – залучення майбутніх фахівців до виконання цікавих проєктів, які дозволяють застосувати знання іноземної мови на практиці.

- Застосування автентичних матеріалів (статті, література за спеціальністю) для створення більш природного мовного середовища.

- Організація спілкування з носіями мови (наприклад, через Skype, онлайн-платформи тощо).

- Формування мовного середовища, тобто створення в аудиторії атмосфери, що сприяє спілкуванню іноземною мовою.

- Використання інтерактивних технологій навчання, як-от рольові ігри, проєктна діяльність, комунікативні методики.

Рис. 1. Відповіді респондентів

– Залучення до міжнародних програм та академічної мобільності, що надає реальні можливості для застосування знань на практиці.

– Застосування різноманітних методів і прийомів навчання. Викладач відіграє ключову роль у формуванні мотивації до навчання, а впровадження та використання сучасних цифрових, інноваційних методів навчання, зокрема групових завдань, віртуальної реальності, дозволяє зробити освітній процес мотиваційним, цікавим і сучасним, що стимулює здобувачів вищої освіти до самостійної роботи та пошуку нових знань

Узагальнюючи, ми можемо дійти висновку, що мотивація є одним із найважливіших чинників успіху у вивченні іноземної мови і розвитку іншомовної комунікативної компетентності. Вона визначає рівень зацікавленості здобувачів

освіти, їх активність і готовність до подолання труднощів у навчанні. Впровадження сучасних методик і мотиваційних стратегій в освітній процес сприятиме підвищенню рівня володіння іноземною мовою здобувачами ЗВО та їх конкурентоспроможності на міжнародному ринку праці.

Висновки. У процесі дослідження було встановлено, що мотивація є одним із найважливіших факторів успішного вивчення іноземної мови. Для підвищення мотивації здобувачів освіти необхідно створювати сприятливі умови навчання, використовувати різноманітні методи та прийоми, а також враховувати індивідуальні особливості. Викладач іноземної мови повинен бути не лише носієм знань, але й мотиватором, який здатний запалити в здобувачів освіти бажання до самовдосконалення й досягнення успіху.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Мотивація як один із основних чинників успішного засвоєння та викладання дисципліни іноземна мова за професійним спрямуванням / К.О. Дегтярьова та ін. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Педагогічні науки*. 2024. Вип. 2. DOI: 10.31494/2412
2. Кібенко Л.М., Брюховецька І.В., Ступак О.П. Роль викладача в сучасному освітньому середовищі: фасилітатор, тьютор, ментор. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2023, Вип. 91. С. 105–109. DOI: 10.32782/1992-5786.2023.91.19
3. Піддубцева О.І. Проблеми іншомовної професійно орієнтованої підготовки майбутніх фахівців-аграріїв. *Вісник Запорізького національного університету. Педагогічні науки*. 2018. № 2 (31). С. 108–112.
4. Радкевич В. Ключові компетентності у професійному становленні особистості фахівця. *Professional development of personality: problems and perspectives*. 2019. № 41(1). С. 17–21.
5. Секрет І. В. Іншомовна професійна компетентність : проблема визначення. 2021. URL: <http://vuzlib.com/content/view/322/84> (дата звернення: 02.02.25).
6. Сура Н.А. Система професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців з інформаційно-комунікаційних технологій у технічних університетах : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Київ, 2013. 509 с.
7. Тарнопольський О.Б., Кабанова М.Р. Методика викладання іноземних мов та їх аспектів у вищій школі : підручник. Дніпро : Університет імені Альфреда Нобеля, 2019. 256 с.
8. Штохман Л. Комунікативна складова у навчанні іноземної мови у ВНЗ. *Молодий вчений*. 2017. № 3 (43). С. 512–515.
9. Canal M. From Communicative Competence to Communicative Language Pedagogy. *Language and Communication*. 1983. P. 20–29.
10. Levovitsky T. Kompetencje językowe specjalistów szkół rolniczych. *Language and Science*. 2016. № 2. P. 311–324.
11. Liu C., Scott K., Lim R., Taylor S., Calvo R. EQClinic: A platform for learning communication skills in clinical consultations. *Med Educ Online*. 2016, № 21. P. 31–49. DOI: 10.3402/meo.v21.31801
12. Selce-Murcia M., Watunke-Rosa N.. Peculiarities of communicative competence in second language learning. *Computers and education*. 2018, №3, p. 1124–1132.

REFERENCES:

1. Dehtiarova, K.O., Kibenko, L.M., Zhyvolup, V.I., Karas, A.V., & Liakhova, I.V. (2024). Motyvatsiia yak odyin iz osnovnykh chynnykiv uspishnoho zasvoiennia ta vykladannia dystsypliny inozemna mova za profesiinym spriamuvanniam [Motivation as one of the main factors of successful learning and teaching of the discipline of foreign language for professional purposes]. *Naukovi zapysky Berdianskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu. Pedahohichni nauky*. Vyp. 2, DOI:10.31494/2412 [in Ukrainian]
2. Kibenko, L. M., Briukhovetska, I. V., & Stupak, O. P. (2023). Rol vykladacha v suchasnomu osvitnomu sere dovys hchi: fasylytator, tiutor, mentor [the role of the teacher in the modern educational environment: facilitator, tutor, mentor].

mentor]. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh*. Vyp. 91. s. 105–109. DOI: 10.32782/1992-5786.2023.91.19 [in Ukrainian]

3. Piddubtseva, O. I. (2018). Problemy inshomovnoi profesiino oriietovanoi pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv-ahriiiv [Problems of foreign language vocationally oriented training of future agricultural specialists]. *Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu. Pedahohichni nauky*, 2 (31), 108–112. [in Ukrainian]

4. Radkevych, V. (2019). Kliuchovi kompetentnosti u profesiinomu stanovlenni osobystosti fakhivtsia [Key competencies in the professional development of a specialist's personality]. *Professional development of personality: problems and perspectives*. 41(1), 17–21. [in Ukrainian]

5. Sekret, I. V. (2021). Inshomovna profesiina kompetentnist : problema vyznachennia [Foreign language professional competence: the problem of definition]. Retrieved from: <http://vuzlib.com/content/view/322/84> (data zvernennia 02.02.25) [in Ukrainian]

6. Sura, N. A. (2013). Systema profesiinoi inshomovnoi pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv z informatsiino-komunikatsiinykh tekhnolohii u tekhnichnykh universytetakh [System of professional foreign language training of future specialists in information and communication technologies in technical universities]. *Doctor's thesis*. Kyiv, 509 s. [in Ukrainian]

7. Tarnopolskyi, O. B., & Kabanova, M.R. (2019). Metodyka vykladannia inozemnykh mov ta yikh aspektiv u vyshchii shkoli : pidruchnyk [Methods of teaching foreign languages and their aspects in higher education: textbook]. Dnipro : Universytet imeni Alfreda Nobelia, 256 s. [in Ukrainian]

8. Shtokhman, L. (2017). Komunikatyvna skladova u navchanni inozemnoi movy u VNZ [Communicative component in teaching a foreign language at a university]. *Molodyi vchenyi*. 3 (43), 512–515. [in Ukrainian]

9. Canal, M. (1983). From Communicative Competence to Communicative Language Pedagogy. *Language and Communication*. P. 20–29 [in English]

10. Levovitsky, T. (2016). Kompetencje językowe specjalistów szkół rolniczych [Language competences of agricultural school specialists]. *Language and Science*. № 2. P. 311–324 [in Polish]

11. Liu, C., Scott, K., Lim, R., Taylor, S., & Calvo, R. (2016). EQClinic: A platform for learning communication skills in clinical consultations. *Med Educ Online*, № 21, p. 31–49. DOI: 10.3402/meo.v21.31801. [in English]

12. Selce-Murcia, M., & Watunke-Rosa, N. (2018). Peculiarities of communicative competence in second language learning. *Computers and education*. 3. p. 1124–1132 [in English].